

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE MİLLÎ MÜCADELE'DE KASTAMONU MEVLEVİ ŞEYHİ ÂMİL ÇELEBİ VE AİLESİ (1910-1923)

Nuri KÖSTÜKLÜ*

ÖZET

Bilindiği üzere, Birinci Dünya Savaşı ve arkasından başlayan Millî Mücadele, Anadolu'da Türk-İslam varlığının devam edip edememe gibi fevkalade kritik gelişmeleri ihtiva eden bir "nefs-i müdafaa" hareketidir. Şüphesiz bu kritik süreç içerisinde, bazı gayr-i millî gelişmeler ve problemler yaşanmakla birlikte, yediden yetmişe herkes vatan savunmasında elinden gelen gayreti gösterdi. Bu gayret içinde sufi kurumların da önemli bir sorumluluk yüklendiği görülmektedir. Bu cümleden olmak üzere, Türk sufiligi içinde kayda değer bir mevkie sahip bulunan Mevlevihaneler, fevkalade önemli roller üstlenmiştir.

Mevlevihaneler, Balkan Savaşı'nda, yaralı askerler için hastane açılması ve benzeri bazı lojistik destek faaliyetleri içinde bulundular. Birinci Dünya Savaşı'nda ise gönüllü tabur kurarak fiilen cepheye katıldılar. Millî Mücadele'de ise kamuoyu oluşturulması ve vatan savunmasında önemli hizmetlerde bulundular. Mevlevilerin bütün bu faaliyetleri içinde Kastamonu Mevlevihanesi Post-nişini Amil Çelebi ve ailesinin ise oldukça aktif yer aldığı görülmektedir.

Bu bildiride Amil Çelebi ve ailesinin Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele sırasındaki faaliyetleri Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Mevlana Müzesi Arşivi başta olmak üzere, dönemin basını ve diğer kaynaklar ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amil Çelebi, Kastamonu, Birinci Dünya Savaşı, Millî Mücadele, Kastamonu Mevlevihanesi.

* Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı- Meram-KONYA, nkostuklu@konya.edu.tr

AMİL CHALABI, THE MAVLAVI SHEIKH OF KASTAMONU, AND HIS FAMILY IN WORLD WAR I AND NATIONAL STRUGGLE

ABSTRACT

As it is known, World War I and the following National Struggle was a self defence movement that comprised exceptionally critical developments like continuance of the Turco-Islam presence in Anatolia. Although there were some problems and non-national developments during that critical process, everybody from seven to seventy went all out to defend the country. The sofi foundations made significant contributions to those struggles, as well. The Mavlavihanas, having important positions in Turkish sufism, undertook exceptional missions.

The Mavlavihanas took part in providing logistic support such as establishing hospitals and the like for the injured soldiers in the Balkan War. They volunteered to form a battalion and actually fought in the fronts during World War I. They also performed important services in molding public opinion and defending the homeland during the National Struggle. Amil Chalabi, the postnishin of Kastamonu Mavlavihana, and his family took part considerably in all those activities.

In this paper, the activities Amil Chalabi and his family took part enduring World War I and the National Struggle will be dealt with especially in the light of the documents in Ottoman Archive of Prime Ministry, Republic Archive of Prime Ministry, and Archive of Mevlana Museum and other sources.

Key Words: Amil Chalabi, Kastamonu, World War I, National Struggle, Kastamonu Mavlavihana.

Bilindiği üzere, Birinci Dünya Savaşı ve arkasından başlayan Millî Mücadele, Anadolu'da Türk-İslam varlığının devam edip edememe gibi fevkalade kritik gelişmeleri ihtiva eden bir “nefs-i müdafaa” hareketidir. Şüphesiz bu kritik süreç içerisinde, bazı gayr-i millî gelişmeler ve problemler yaşanmakla birlikte, yedi- den yetmiş herkes vatan savunmasında elinden gelen gayreti gösterdi. Bu gayret içinde sufi kurumların da önemli bir sorumluluk yüklendiğini görüyoruz. Bu cümleden olmak üzere, Türk sufiliği içinde önemli bir mevkie sahip bulunan Mevlevihanelerin fevkalade önemli roller üstlendiğine şahit oluyoruz.

Mevlevihaneler, Balkan Savaşı'nda, yaralı askerler için hastane açılması ve benzeri bazı lojistik destek faaliyetleri içinde bulundular. Birinci Dünya Savaşı'nda, gönüllü tabur kurarak fiilen cepheye katıldılar. Millî Mücadele'de ise kamuoyu oluşturulması ve vatan savunmasında önemli hizmetlerde bulundular¹. Mevlevilerin bütün bu faaliyetleri içinde Kastamonu Mevlevihanesi Post-nişini Âmil Çelebi ve ailesinin ise oldukça aktif yer aldığını görüyoruz.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Mevlevihanelerin en göze çarpan faaliyeti; “Ordunun kuvve-i maneviyesini tezyid (artırmak) ve ahaliyi askerliğe teşvik etmek maksadıyla”² sonradan alaya dönüşecek olan Gönüllü Mevlevi Taburu oluşturarak Şam Cephesi'ne katılmaları ve burada fiilen hizmet vermeleri olmuştur. 1914 yılı Aralık ayı ortalarında başlayan bu faaliyete hemen bütün Mevlevihaneler, başlarında şeyhleri olduğu halde gönüllü maiyetleriyle birlikte aktif destek vermişlerdir. Bir kısım Mevleviler yol mesafelerinin durumuna göre İstanbul'da toplanıp buradan Konya'ya, bazı Mevleviler ise doğrudan Konya'ya hareket ederek burada toplanacak ve Konya'da yapılan son organizasyon ile cepheye hareket edecekler idi.

Bu planlama sürecinde, Kastamonu Mevlevihanesi Şeyhi Âmil Çelebi'nin oldukça aktif rol aldığını söyleyebiliriz. Âmil Çelebi, vakit geçirmeden kırkı geçkin derviş ile gönüllü tabura katılmak üzere hazırlıklarını tamamladı. Ancak bu kadar kişinin iâşe ve yol masrafları ciddi bir maliyet getireceği için Vilayetten 6000 kuruş talep etme mecburiyetinde kaldığını görüyoruz. Kastamonu Valisi

1 Mevlevihanelerin Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'deki faaliyetleri tarafımızdan ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bkz., Nuri Köstüklü, **Vatan Savunmasında Mevlevihaneler (Balkan Savaşlarından Millî Mücadeleye)**, Konya 2005; ayrıntılı ikinci baskı, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 2010. (metin içinde yapılan atıflar, 2010 baskısınadır).

2 **ATASE Arşivi**, Kutu:71, Gömlek:65, Belge no:65-1.

Reşid, Âmil Çelebi'nin bu talebini 20 Ocak 1915 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne arz etti³. Dâhiliye Nezareti ise hemen bir gün sonra gönderdiği cevapta; "cihada gidecek Mevlevi dervişânının hükümetçe iâşesi için istenilen paranın hükümetçe verilmesinin mümkün olmadığını ve hiçbir yerde de verilmediğini"⁴ bildirdi. Durum böyle olunca, Âmil Çelebi ve maiyeti, bazı sıkıntılar yaşasalar da kendi imkânlarıyla yola koyuldular. Öyle anlaşılıyor ki, en az 10 derviş parasızlık ve imkânsızlık yüzünden cepheye gidemedi⁵.

Âmil Çelebi katılabilen dervişânıyla birlikte Şubat'ın ilk günlerinde Ankara- Afyon istikametinden Konya'ya hareket etti. Kastamonu, Ankara, Çankırı, Afyonkarahisar şeyhleri ve dervişlerinin içinde bulunduğu gönüllüler 8 Şubat akşamı Konya istasyonuna ulaştılar. Burada Konyalı dervişler ve halk tarafından meşalelerle coşkulu bir şekilde karşılandılar. Takip eden bir-iki gün içinde de diğer Mevlevi şeyhleri gönüllüleriyle Konya'ya gelmeye başladı. İstanbul'da toplananlar ise 14 Şubat'ta Konya'ya ulaştılar⁶.

Mevlevi Taburu gerekli cephe hazırlığı için bir müddet Konya'da kaldı. Bu süre içerisinde çevre vilayet ve ilçelerden çeşitli yardımlar geldi. Konya'daki mülki ve askerî erkân, halk ve basın Mevlevi Taburu'na özel bir ilgi gösterdi. Gönüllü dervişlerin maddi- manevi ihtiyaçlarının karşılanması için adeta herkes imkânları ölçüsünde seferber oldu. Bu hazırlıklar içerisinde Tabur Komutanı Veled Çelebi ve Kastamonu şeyhi Âmil Çelebi için mücehhez birer Arap atı hazırlandığını görüyoruz. Dönemin basınında ayrıntılı yer alan bu gelişmelerde⁷ Âmil Çelebi'nin Komutan Veled Çelebi ile birlikte anılması onun, bu organizasyonda diğer Mevlevi şeyhlerine nazaran ayrı bir yeri ve öneminin olduğunu gösteriyor.

Yapılan hazırlıklardan sonra Mevlevi Taburu 26 Şubat (1915) Cuma günü dualarla cepheye uğurlandı. Gönüllüler, trenle Karaman, Tarsus, Adana, İslâhiye güzergâhı üzerinde, bazı yerlerde geceleyerek 12 Mart'ta Halep'e, 14 Mart'ta da Şam'a vardılar. 4. Ordu emrinde hizmet verecek olan bu gönüllü birlik Şam'da

3 **Başbakanlık Osmanlı Arşivi (=BOA)**, DH-SYS, 22-4/2 (81).

4 **BOA**, DH-SYS, 22-4/2 (80/1).

5 Cephedeki gönüllüler listesine baktığımızda Mart 1915 tarihi itibarıyla Kastamonu Mevlevilerinin sayısının 29 olduğu görülüyor. (Süleymaniye Kütüphanesi, Süheyl Ünver Defter no; 59 "Edirne Mevlevihanesi".)

6 **Edirneli Kadri Dedenin Hatıraları**, Yayınlanmamış yazma nüsha, s.44; Köstüklü, **a.g.e.**, s.81.

7 Yapılan yardımlar, hazırlıklar ve törenler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., **Babalık**, 29 Kanun-i sani 1330, nu:281; 10 Şubat 1330, nu:283; Köstüklü, **a.g.e.**, s.80-86.

karargâhını kurdu. Süheyl Ünver'in tespitlerine göre şeyhleri ile birlikte söz konusu gönüllü tabura 47 Mevlevihane iştirak etmiş idi. Kastamonu Mevlevi Şeyhi Âmil Çelebi 29 gönüllü dervîşi ile cepheye gelmişti. Zaman içerisinde kadrosunun genişlemesiyle alaya dönüşen Mevlevi Gönüllüleri, Eylül 1918 sonuna kadar aşağı-yukarı 3,5 yıl Filistin-Şam Cephesi'nde kendisine verilen görevleri bir heyecan ve azim içerisinde yerine getirdi. Ama Mondros'a giden çizgide yenilgiler ve geri çekilme, söz konusu Mevlevi Alayı'nın da ömrünü sona erdirdi. Mevlevi şeyleri maiyetleriyle birlikte memleketlerine dağıldılar⁸.

Âmil Çelebi de gönüllü dervîşleri ile birlikte muhtemelen 1918 Ekim ayında Kastamonu'ya dönmüş olmalıdır.

Bilindiği üzere, Birinci Dünya Savaşı sonunda Mondros Mütarekesi imzalandı. Mütareke akabinde vatan coğrafyasının büyük bölümü işgal edilmeye başlandı. Emperyalist güçlerin netice itibarıyla Anadolu'da Türk-İslam siyasi hâkimiyetine son vermeyi amaçlayan "şark meselesi" neredeyse gerçekleşmek üzere idi. İşte böyle bir ortamda yeniden dirilişin destanı yazılacak ve İstiklal Savaşı veya daha geniş anlamda Millî Mücadele başlayacaktır. Bu mücadelede de -Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi- Kastamonu Mevlevihanesi Post-nişini Âmil Çelebi ve ailesinin millî bir sorumluluk ve gayret içerisinde bulunduğuna şahit oluyoruz.

O günlerin Kastamonu'suna baktığımızda, buradaki millî gelişmelerde Mevlevihane mensupları ve özellikle Şeyh Âmil Çelebi ve eşinin isminin sıkça geçtiğini görüyoruz.

Bazı örnekler vermek istiyoruz;

Fransızların Urfa, Antep ve Maraş'ı işgallerinden dolayı 16 Kasım 1919'da İstanbul'daki İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika siyasi temsilciliklerine birer protesto metni hazırlanması ve çekilmesinde Post-nişin Âmil Çelebi'nin aktif çalıştığını biliyoruz. Söz konusu protesto telgrafına imza atanların başında Âmil Çelebi bulunuyordu⁹.

Yalnızca Âmil Çelebi değil, Çelebi'nin eşi Zekiye Hanım da fiilî olarak millî teşkilatlanma ve hareketlerin bizzat içinde yer aldı. 28 Eylül 1919'da Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulmasından kısa bir süre sonra, Müdafaa-i

8 Mevlevi Alayı'nın cephedeki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Köstüklü, **a.g.e.**, s.90-120.

9 **Açıksöz**, 16 Teşrin-i sani 1335 (1919).

Hukuk Kadınlar Cemiyeti teşekkül etti. Bu cemiyetin kuruluşunda Şeyh Âmil Çelebi'nin eşi Zekiye Hanım, muhakkak ki eşinin de destek ve teşvikiyle, başı çekenlerden idi. Söz konusu cemiyetin umumi kâtipliğini yapan Saime (Ayoğlu) Hanım'ın, daha sonra yayınlanan hatıralarında anlattığı üzere, Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Cemiyeti'nin Birinci Reisi: Mevlevi Şeyhi Âmil Çelebi'nin Eşi Zekiye Hanım idi. Bu Cemiyet, Kastamonu'da Millî Mücadele ruhunun inşasında fevkalade kıymetli mesailerde bulunmuştur. Mesela, başta başkanları olmak üzere cemiyet kurucu üyeleri mahalle mahalle dolaşarak kadınları millî dava yönünde uyandırmaya, onların maddi-manevi desteğini almaya çalıştılar. Yine bu günlerde validen de yardım görekerek Nasrullah Camii'nde mevlid okuttular. Mevlid öncesi bütün kurucu üyeler, esnafa mesajlarını iletebilmek için siyahlar giyinmiş olarak çarşığı dolaştılar. Tabii ki bütün bu çalışmalar kısa sürede etkisini göstermeye başladı. Askere, don gömlek dikilmesi, yabancı hükümdar eşlerine protesto telgrafı çekilmesi, para yardımlarının toplanması vb. hususlarda Zekiye Hanım'ın başkanlığını yaptığı Kadınlar Cemiyeti oldukça faydalı çalışmalarda bulundu¹⁰.

Açıksöz Gazetesi'nin 14 Aralık (1919) tarihli nüshasında yazdığına göre; Kastamonu'da düzenlenen büyük mitingde Zekiye Hanım bir konuşma yapmıştır. Zekiye Hanım, konuşmasının başında Türk Milleti'nin matemini dile getirmiş ve işine geldikleri zaman hak ve adaleti dillerinden düşürmeyen Avrupalıların, milletimize reva gördükleri haksızlıklardan bahsetmiştir. Zekiye Hanım konuşmasının devamında, İzmir'in Yunanlarca vahşice işgali ve yapılan katliamlar, Antep ve Maraş'ta Fransızların zulüm ve işkenceleri anlatarak milletimize yapılan bu haksızlık ve zulümler karşısında susmayacaklarını, kalplerindeki imanlarına ve kendilerini yaratan Allah'ına güvenerek, canla başla mücadele vereceklerini söylemiştir. Bu durumu İtilaf devletleri temsilcileri eşlerine telgrafla şikâyet edeceklerini ifade eden Zekiye Hanım, buna rağmen yapılan bu haksızlıklar devam ederse hanımlar olarak evlatları ile aynı saflarda çarpışıp, şerefle şehadet şerbetini içerek, kanlarını evlatlarının kanlarına karıştırmaktan gurur duyacaklarını belirtmiştir¹¹.

10 “Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Cemiyeti Genel Sekreteri Saime Ayoğlu Anlatıyor: Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Cemiyeti Nasıl Kuruldu?”, röportaj: Mustafa Baydar, **Cumhuriyet Gazetesi**, 29 Haziran 1972, s.4; Ayrıca Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Faaliyetleri hakkında bkz., Nurettin Peker, **1918-1923 İstiklâl Savaşının Vesika ve Resimleri, (İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı ve Hatıralar)**, Gür basımevi, İstanbul 1955, s. 102 vd.

11 **Açıksöz**, 14 Kanun-i evvel 1335, sayı:25; Faruk Söylemez, “Millî Mücadele'de Kastamonu'da Kurulan Cemiyetler”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, sayı: 34, s.163-164.

Bu ateşli sözleriyle Kastamonu halkının Millî Mücadele azmini inşa etmekte, eşi Post-nişîn Âmil Çelebi'den geri kalmayan Zekiye Hanım, ileriki yıllarda Kuvâ-yı Millîye'ye yardım eden cemiyetlerde de ön saflarda fiilen görev almıştır. Bu cümleden olarak 20 Nisan 1921'de Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) Kastamonu Kadınlar Şubesi'nin açılmasında Zekiye Hanım'ın kurucu üye olarak bulunduğu nu ve yardım toplama işlerinde canla başla çalıştığını görüyoruz¹².

Kastamonu'da bu millî hareketler yaşanırken, Konya'da cereyan eden ve Mevlevileri de yakından ilgilendiren önemli bazı olaylara bakmak istiyoruz.

İstiklal Savaşı'nın devam ettiği ve düzenli orduya geçiş çalışmalarının başladığı günlerde Konya'da başlayan ve civara yayılma temayülü gösteren Delibaş Hadisesi ile ilgili bazı gelişmeler yaşandı. Bu isyan sırasında Post-nişîn Abdülhalim Çelebi'nin tutum ve davranışları bazı şikâyetlere yol açtı. Konya Divan-ı Harbi, Çelebi'yi suçlu buldu. Bunun üzerine, Heyet-i Vekile'nin 16 Ekim 1920 tarihli oturumunda Abdülhalim Çelebi'nin azline ve yerine Kastamonu'da mukim Âmil Çelebi Hazretlerinin tayinine karar verildi¹³. Karar, ertesi gün yayımlandı ve Konya Post-nişînliği'ne Âmil Çelebi atandı. Mevlevihanelerin merkezi durumunda olan Konya Mevlâna Dergâhı Post-nişînliğine Âmil Çelebi'nin tercih edilmesi, yine yukarıda bahsedildiği üzere Mevlevi Gönüllülerin Komutanı Veled Çelebi'yle birlikte Âmil Çelebi'nin ön planda bulunması, O'nun Mevlevi Şeyhleri arasında önemli bir mevkide bulunduğunu gösteriyor.

Âmil Çelebi, Konya'da Post-nişîn olarak bulunduğu sıralarda, manevi teşvik ve tezahüratlarıyla Millî Mücadele'ye desteğini hep sürdürdü. Hatırlanacağı üzere, düzenli orduya geçilmesiyle Yunan kuvvetlerine karşı verilen mücadele daha organize bir hale gelmiş ve üstünlük kurulmaya başlanmıştı. 1921 yılının ilk aylarında düzenli ordu, Yunan kuvvetlerine karşı ciddi başarılar elde etmeye başladı. Birinci ve İkinci İnönü Muharebeleri (10/11 Ocak, 31 Mart), Dumlupınar'daki başarılar ve Afyonkarahisar'ın işgalci Yunan kuvvetlerinden geri alınması (7 Nisan 1921), o zamana kadar sürekli geri çekilen ve bu yüzden moral bozukluğu ve kendine güvensizlik psikolojisi içinde bulunan bir millete, Türk milletine adeta doping etkisi yaptı. Zaferler bütün vatan coğrafyasında büyük coşkularla kutlandı. Âmil Çelebi, Mevlâna Dergâhı Post-nişînini olarak Afyonkarahisar'da Güney

12 Mustafa Eski, **Kastamonu Basımında Millî Mücadele'nin Yankıları**, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara 1995.

13 **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (=BCA)**, 030.18.01/ 01.15.4.

Cephesi Komutanı Refet Paşa'ya bir kutlama telgrafı gönderdi. Çelebi bu telgrafta; vatan ve milletin kurtuluşu hakkında Allah'ın yardımına her zaman yakın olan kutsal amaca binaen, kendileri vasıtasıyla Karahisar'ın kurtarılmış olmasıyla tebrik ve teşekkürlerini takdim etti¹⁴. Bu ifadelerden de açıkça anlaşılacağı üzere, Âmil Çelebi'ye göre, Millî Mücadele'nin amacı kutsaldır ve Allah bu mücadele- nin yanındadır.

Yukarıda sözü edilen muharebeler başlamadan önce, Konya Divan-ı Harb mahkemesinin Abdülhalim Çelebi hakkında verdiği karar yeniden Meclis gündemine taşınmış bulunuyordu. Bir taraftan düzenli ordu planlaması devam ederken bir taraftan da sözkonusu mahkemenin kararı üzerinde Meclis'te ayrıntılı müzakereler yapılıyordu. Gizli ve açık oturumlarda gayet demokratik ve hararetili geçen bu müzakereler neticesinde daha önce verilen kararın adil olmadığı ortaya çıktı. BMM'nin 6 Aralık 1920 günkü oturumunda Abdülhalim Çelebi Efendi hakkında verilen Divan-ı Harp kararı hükümsüz sayıldı ve Meclis, Çelebi'yi akladı¹⁵. Öteyandan, isnat edilen bu iddia ile Post-nişinlik görevinden alınan Abdülhalim Çelebi'nin uğradığı haksızlık, Bakanlar Kurulu'nun 6 Haziran 1921 tarihli kararıyla düzeltildi. Yapılan soruşturma neticesinde, "Çelebi'ye azv olunan (yakıştı- rılan, iftira) ahvâl ve ef'âlin sübutuna (fiil ve durumların sabit olduğuna) kanâat hasıl olmamasından tekrar Mevlânâ Dergâhı Post-nişinliği'ne atanması", Heyet-i Vekile'nin 6 Haziran 1921 tarihli oturumunda karara bağlanmıştır. Aynı kararda bu zamana kadar vazifesini başarıyla yerine getiren Âmil Çelebi'ye de bir teşekkür gönderilerek eski makamı Kastamonu Dergâhı Post-nişinliği'ne müreffehen iadesi kararlaştırılmıştır¹⁶. Böylece, Âmil Çelebi'nin, 7 ay 17 gün süren Konya

14 **Mevlana Müzesi Arşivi**, Zarf no:108, Belge no:15.

15 Bu müzakereler hakkında Bkz., **TBMM GCZ**, C.1, s.198- 213, **TBMM ZC**, C.6, Ankara 1943, s. 239- 251; ayrıntılı bir değerlendirme için, Ahmed Güner Sayar, a.g.m.

16 **BCA**, 030.18.01/ 01.15.4, eki. Heyet-i Vekile'nin 6 Haziran 37 tarih ve 935 numaralı kararı; Mevlevihanelerle ilgili bazı akademik çalışmalarda, (bkz., Sezai Küçük, "Halep Mevlevihane- si", **İLAM Araştırma Dergisi**, C.III, sayı:2, Temmuz- Aralık 1998, s.87; Yakup Şafak, "Kon- ya Mevlana Dergâhı Postnişinlerine Dair Bir Liste" Dipnot: 20 http://akademik.semazen.net/author_article_print.php?id=1448), Abdülbaki Gölpınarlı'ya atfen **Mevlanadan sonra Mevlevilik**, İstanbul 1953, s.153, 180-181. "Amil Çelebi Konya'da post-nişin olduğu sırada yaşlı ve rahatsız olduğu için 1920 yılında vefat etmiş ve yerine üçüncü defa Abdülhalim Çelebi atanmıştır" ifadesi kullanılmaktadır. Bu tespit doğru olamaz. Çünkü, yukarıdaki belgeden de anlaşılacağı üzere, Heyet-i Vekile'nin kararı ile Abdülhalim Çelebi görevine iade edilmiş ve Amil Çelebi de "müreffehen Kastamonu'daki görevine iade" edilmiştir. Ayrıca metinde temas ettiğimiz üzere 10 Eylül 1922 günü Kastamonu'da yapılan kutlamalarda Amil Çelebi dua okumuştur.

Mevlâna Dergâhı Post-nişinliği görevi resmî olarak sona ermiş ve Kastamonu'ya dönüş hazırlıkları başlamıştı.

Bu günlerde, İzmit'ten sevindirici bir haber geldi. Türk kuvvetleri aylardır Yunan işgalinde bulunan İzmit'i 28 Haziran'da işgalden kurtarmıştı. Tabii ki bu haber vatan sathında sevinçlere yol açtı. Bu sevinci paylaşanların başında Âmil Çelebi geliyordu. Kendisi İzmit'in kurtarılışı dolayısı ile TBMM'ne Konya'dan tebrik telgrafi gönderdi¹⁷. Zaman içerisinde dönüş hazırlıklarını tamamlayan Âmil Çelebi'nin muhtemelen Temmuz ayı veya takip eden günlerde Kastamonu'ya dönmüş olabileceğini düşünüyoruz.

Âmil Çelebi Kastamonu'ya döndükten sonra, daha önceleri olduğu üzere, buradaki millî teşkilatlanma ve heyecanın sürmesinde hep ön planda yer almaya devam etti.

Takip eden günlerde artık Türk ordusu zafere yaklaşıyordu. Bilindiği üzere, 26 Ağustos Büyük Taarruzla başlayan son darbe, 9 Eylül 1922'de Türk kuvvetlerinin İzmir'e girmesiyle sonuçlandı. Türk ordusunun bu zaferi, bütün vatan sathında, büyük bir coşku ve sevinç gösterileriyle kutlandı. Memleketin hemen her tarafında törenler yapılıyordu. Kastamonu'daki törenlerde yine Âmil Çelebi ön saflarda idi. 10 Eylül 1922 Pazar günü önce Belediye ve daha sonra Vilayet önünde yapılan coşkunun kutlamadan sonra buradaki muhteşem kalabalık orduya şükranlarını sunmak üzere Fırka (Tümen)'ya gitti. Burada Menzil Müfettişi İsmail Hakkı Bey tarafından bir konuşma yapılarak zaferin nasıl kazanıldığı anlatılmış ve duyulan sevinç ifade edilmiştir. Bu coşkulu tören Post-nişin Âmil Çelebi tarafından okunan ve orada bulunanları oldukça duygulandıran bir dua ile sona ermiş idi¹⁸.

Emperyalist güçlerin 1853'te "hasta adam" olarak nitelendirdiği ve netice itibarıyla Anadolu'da Türk-İslam siyasi hâkimiyetine son vermeyi amaçlayan "şark meselesi" hedefine ulaşmak için, uygulamaya konan Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı sonunda, neredeyse şer odaklarının niyetleri gerçekleşmek üzere idi. Mondros ve arkasından dayatılmak istenen Sevr'ın anlamı budur. Ama tamamen bir *nefs-i müdafaa* anlamı taşıyan İstiklal Savaşı ile emperyalizmin bütün bu hesapları allak-bullak olmuş, koca bir çınardan Osmanlı çınarından yeni bir Türk devleti Türkiye Cumhuriyeti filizi çıkmıştır. Bir milletin istikbali ve hatta

17 TBMM ZC, C. 11, s.126, 04.07.1337 tarihli oturum.

18 Açıklöz, 11. 09. 1922, sayı:577; Eski, a.g.e., s.63.

biyolojik olarak bile devam edip edememesinin söz konusu olduğu bu süreçte, Mevlevi Şeyhi Âmil Çelebi ve ailesinin kendi imkânları çapında “*millet*” ve “*vatan*” kavramlarının inşasında cansiperane bir gayret ve azim içerisinde buldukları görülmektedir.